

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Caput Primum. De notione, origine, & descriptione Decimarum; & ex
quibus decimæ debeantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

IN TIT. XXIX. DE PAROCHIIS ET ALIENIS PAROCHIANIS.

S U M M A R I A.

1. Parochi limites parochia sua, excedere non possunt.
2. Parochia & Parœcia quid.
3. Parochiani qui habendi.

Quemadmodum extra territorium jus dicere non licet, *l. ult. D. De jurisd.* ita neque extra Ecclesie suae limites Parochi vel alii Prælati aliquid juris sibi vindicare possunt, v. g. alienum parochianum in Ecclesiam suam ad Sacramentorum participationem vel ad sepulturam admittere, *cap. 2. & 3. hoc tit.* Neque hujusmodi limitibus, de quibus constat legitime constitutos esse, præscribi potest, *c. penult. h. t.*

4. Nomen autem Parochiæ hoc loco accipitur

non tantum pro particulari territorio aut diocesi unius Parochi & Plebani, sed & pro tota aliqua diocesi sive territorio Episcopi, *can. Bona 74. xi. quest. 2.* Dicitur à Græco *παρῆχειν*, id est, *Præbendo*, quod Parochi munus sit præbere & exhibere subditis suis & parochianis Sacramenta, aliasque spirituales functiones: vel *Parœcia* à verbo *παροικεῖν*, id est, *cohabitare*. Unde *Parœcia*, quasi accolatus; *Parœcius* incola, *l. Pupillus 239 §. 2. D. De verb. signif. & Parœciani*, qui unum aliquod commune templum accolunt, ut inde Sacramenta participent. † Unde illi tantum pro parochianis aut parœcianis habendi sunt, qui in eadem parochia domicilium habent: nam si domicilium aliud transferant, eo ipso desinunt esse diocæsani istius parochiæ, *cap. ult. hoc tit. V. A.*

IN TIT. XXX. DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De notione, origine, & descriptione Decimarum; & ex quibus rebus decimæ debeantur.

S U M M A R I A.

1. Decima quid?
2. Decimarum usus antiquissimus.
3. Lex divina veteris Testamenti de decimis.
4. Decima in signum universalis dominii instituta sunt.
5. Decimarum usus etiam apud Ethnicos.
6. Descriptio decimarum apud Christianos.
7. An ex hereditatibus, legatis, aut ex simili causa lucrativa decima debeantur.
8. Decimas Christianorum ampliores esse decimis veteris Testamenti.
9. Cur potius decima pars, non alia à juris conditori- bus electa fuerit.

Decimæ, si notionem nominis spectes, nihil aliud sunt, quam ejusque rei decima pars; unde & sæpè dicuntur decima, omisâ parte. Ulpian. *in l. 2. D. De polluitat. Si decimam quis bonorum novit.* Cicero in Verrem *lib. 5. Affirmante se*

plus decimam non daturum; per decimam intelligens decimam. Nam & hinc *decumanus ager*, ex quo scilicet decimæ vel decima pars fructuum penditur, apud eundem Cicero *lib. 2. de finib. Decimæ* in singulari numero quoque mentio fit *in c. Cum homines 7. c. Ad hac 15. cap. Quamvis 17. & in cap. Prohibemus 19. Ext. h. tit.* Sed frequentius plurali numero utimur; quod ut plurimum multarum rerum decima pars simul solvatur; vel, ut rectius dicam, unius rei decima pars in solvendo sæpè iteretur, ut accidit in fructibus agrorum, arborum, & similibus.

Ufus verò decimarum persolvendarum perve-
tustus est. Nam legitur *Genes. cap. 14.* Abraham solvisse Melchisedech decimas ex manubiis hostium à se devictorum. Cujus facti meminit & *D. Paulus ad Heb. cap. 7.* his verbis: *Intuemini autem, quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.* Item *Gen. 28. cap.* traditur Jacob Patriarcha votum emisisse de solvendis decimis: *Si fuerit, inquit, Deus mecum, & custodierit me in*
El. 2. vis,

- via, per quam ego ambulo, & cunctorumque, qua adede-
 3 rus mihi, decimas offeram tibi † Bece decimarum usus
 ante omnem legem latam, pietatis quodam in-
 stinctu; donec postea Deus in veteri Testamen-
 to per Moysen eas sibi dari ab Itraelitico populo
 præcepit, a quo tunc primùm in necessitatem leg-
 is decimæ traductæ sunt, sicut constat Exod. 22.
 Decimas & primitias tuas non tardabis reddere. Levit.
 c. ult. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de po-
 nis arborum, Domini sunt. Et pacis interjectis: Om-
 nium decimarum, bovis & ovis, & capra, qua sub pa-
 storis virga transeunt, quidquid decimam venerit, san-
 ctificabitur Domino Non eligitur nec bonum nec malum,
 nec altero commutabitur: si quis mutaverit, & quod mu-
 ratum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Do-
 mino, & non redimetur.
- 4 Igitur Deus lege latâ per Moysen decimas sibi
 reddi voluit; non quod eis indigeret (cùm omnia
 illius sint, juxta illud Psalm 23 Domini est terra, &
 plenitudo ejus: & Psalm. 49 Non accipiam de domo tua
 vitulos, neque de gregibus tuis hircos, quoniam mea sunt
 omnes fera sylvarum, jumenta in montibus & boves; cog-
 novi omnia volatilia cali, & pulchritudo agri macrum
 est: sed tantùm in signum universalis domini, c.
 Tua nobis 26. & c. Cum non sit 33 h. tit.
- 5 Sed & apud Ethnicos, quos cura aliqua reli-
 gionis tangebatur, sæpè legimus decimas solutas
 diis. Plinius lib. 19. cap. 14. tradit, ex thure, quod
 ex Arabia Sabothon portabatur, decimas cuidam
 Deo sacrificio, quem vocabant Sabin, non pondere,
 sed mensurâ sacerdotes capere solitos fuisse. Idem
 de Cinaamomo apud Aegyptios refert idem Pli-
 nius eod. cap. Memorat & Herodotus lib. 1. Cyrum
 ad portam civitatis Lydorum, quam diripuerant
 milites ejus, custodes collocasse ex suis satelliti-
 bus, qui prohiberent exportari opes, priusquam
 decimæ Jovi redderentur. Diodorus lib. 5. & Plu-
 tarch. in Problem. narrant quoque Herculi deci-
 mas fuisse persolutas. Plura hujus rei exempla
 apud alios extant, quæ consulsit omittimus. Sal-
 tem ex his discimus, etiam apud Ethnicos habi-
 tam fuisse rationem decimarum, quasi earum ob-
 ligatio & solutio, quodammodò nobis insit na-
 turaliter prospectu divini cultus. Ut hinc mirum
 non sit, si & decimæ apud Christianos lege & usu
 receptæ sint, de quibus hic ex professo tractabi-
 tur.
- 6 Quare Christianorum decimas his verbis libet
 describere: Quod sit pars decima omnium eo-
 rum, quæ quis licitè quavis ex causâ acquisit,
 ministris Ecclesiæ exsolvenda. Probant hanc de-
 scriptionem text. in c. Per venit 5 cum seq. & passim h.
 tit. nostro de Decimis, præsertim in cap. Ex transmissa 13.
 in c. Non est in potestate 22. in can. Decima xvi. quasi 1.
 & in can. Quicumque ead. quasi 7. Quibus locis di-
 scere caveatur, ut de fructibus terræ, veluti de vi-
 no, grano, feno, de leguminibus, de fructibus ar-
 borum, hortorum, pecorum, item de lucro nego-
 tiationis, militiæ, venationis, ac generaliter de om-
 nibus acquisitis, decimæ pendantur Ecclesia-
 rum ministris. Consequenter & de proventibus
 molendinorum, d. 5. & d. c. 22. & c. Pastoralis 28.
 hoc tit. item de mercede elocatarum ædium, c. pe-
 nult sup. De pactis: de melle apium, & de captu pi-
 scium, d. c. 5. adeoque de lucro eujusque artificii
 sive professionis, d. can. Decima vers. de militia, & d.
 c. 22. hoc tit. Et quamvis citati textus nominatim
 non meminerint metallorum, lapidum, aucupii,
 silvarum; rectè tamen continentur verbis d. c. 22.
 ibi, de omnibus, & in d. c. 23. in vers. quia fidelis homo de
 omnibus, qua licitè potest acquirere, decimæ erogare tenet-
 ur. Quibus verbis reliquarum rerum obventio-
 nes & proventus, a jure non expressi, haud dubiè
 comprehenduntur: cum & explorati juris sit, me-
 tallorum, lapidum, silvarum, & aucupiorum re-
 ditus inter fructus numerari, l. Item si fundi 10. D.
 De usufruct.
- Sed quæ situm est, An etiam ex hæreditatibus, 7
 legatis, & similibus, quæ titulo lucrativo alicui
 obveniunt, jure debeantur decimæ? Quod qui-
 dam existimant, d. c. Ex transmissa hoc tit. Verùm a-
 liis contrâ magis videtur; hac ratione, quod hæ-
 res neque ex terra, neque ex operis nostris pro-
 veniant, & subsequenter earum decimæ inter
 prædiales vel personales recenseri non possint,
 prout horum sententias refert Gloss in d. c. Pastoralis
 28. hoc tit. & Innoc. in c. Non est, eod. At Panorm. in d.
 c. Pastoralis num. 8. hac in re subsistit, nihil certi
 constituens: nisi quod putet consuetudinem in
 hac quæstione adeundam esse: optima enim (in-
 quit) legum interpret est consuetudo, c. Cum dile-
 ctus sup. De consuet. Quæ sententia & mihi proba-
 tur. Nec enim dubium est, in rebus, quæ quoti-
 die occurrunt, extare consuetudinem loci, quæ
 vel dicit decimas has solvendas, vel non solven-
 das esse.
- Ex quibus certè perspicuum est, quod licet &
 Christianorum decimæ potissimum ad exemplū
 sive imitationem veteris Testamenti introdu-
 ctæ sint, ut cap. 3. inf. latius dicitur, longè tamen il-
 læ ab his distent: utpote cum in Testamento ve-
 teri nonnisi de frugibus & arborum pomis,
 & de

& de animalibus, quæ sub virga pastoris transferebantur, decimæ exsolverentur, non verò de aliis rebus, *Levit. cap. ult. Dominic. Soto De just. & iure lib. 9, qu. 4, art. 2*, ubi & hujus rei rationem reddit.

Atque hæc de decimis, de quibuslibet obventionibus solvendis, juxta præscripta sacrorum Canonum; quibus an derogetur consuetudine, præscriptione vel aliis modis, infra c. 17, tractabitur.

Cæterum hic dispiciendum est, cur potius decima pars, quam nona vel alia minor à conditori-

bus juris electa fuerit: Hæc ratio redditur, quòd denarius numerus perfectus sit, & quodammodo limes omnium numerorum; siquidem post eum ultra non proceditur, sed reiteratio fit ab eodem ad alium numerum, duplicem vel triplicem, & sic deinceps. Unde denarius numerus rectius quam alius Deo convenire visus est, utpote omnium rerum perfectissimo, ex mente O. Thomæ in 2, 2. qu. 87, in respons. Cui adde quæ de perfectione & dignitate numeri denarii tradit And. Tiraquel. in tract. de Præscript. §. 1, Gloss. 4, in princ.

CAPUT II.

De Divisione decimarum, earumque inter se differentia.

SUMMARIUM.

1. Decimarum divisio in personales, prædiales & mistas.
2. Differentia earum.
3. Fructus non intelliguntur nisi deductis expensis, & cur aliud obtineat in decimis prædialibus.
4. Altera divisio in majores & minores.
5. Decima extraordinaria.

EX his, quæ superiori Cap. dicta sunt, tria decimarum genera nascuntur. Aut enim sunt decimæ prædiales, aut personales, aut ex utrisque mixtæ. Prædiales sunt, quæ ratione prædiorum solvantur, unde & nomen sortita sunt, Prædia autem vel urbana sunt, vel rustica, l. 1, D. Communia prædior. Urbana dicuntur & officia habitandi causâ facta, sive in urbe, sive extra urbem, l. Urbana 198, D. De verb. signif. ex quorum mercede locationis decimæ præstantur, c. pen. sup. De past. quemadmodum & ex molendinorum proventus, ut priore cap. meminimus, per text. in cap. Pervenit 5, c. Ex transmissa 23, hoc tit. Rustica prædia sunt, reliqua officia habitandi causâ non præparata, sed in alium usum; ut sunt stabula, ovilia, & similia, distincta tamen ab urbanis prædiis, l. Eo jure 4, §. 1, D. in quib. caus. pign. Alias si urbanis prædiis coherant, ejusdem generis censentur, utpote accessoria ad urbana prædia, d. l. Urbana, juncto cap. Accessorium De R. l. lib. 6, Item rusticorum prædiorum nomine veniunt & agri, vineæ, silvæ, & similia, quæ cum prædia fiat, vel eorum superficies, idcirco recte decimarum functioni subjiuntur, c. 4, §. 6, c. 22, & passim h. t.

Personales decimæ dicuntur, quæ ex luero operarum nostrarum vel aliunde prospectu personæ nostræ debentur, veluti ex negotiatione, militia, artificio, aliave professione. Item ex venatione, piscatione, aliisque ejusdem generis, sicut sup. c. 1. probavimus, ex d. cap. Pervenit, cap. Non est in potestate 22, hoc tit. & can. Decima xvi. q. 1. Ubi tamen fructus prædii ex venatione, piscatione vel aucupio constant, hi magis ad prædiales decimas pertinent, l. Venationem 25, D. De usur. c. l. Item 8, §. aucupium D. De usufructu.

Mixtæ dicuntur decimæ, quæ partim prædiales sunt, partim personales: veluti quæ ex fructibus pecorum, avium in prædiis nostris colliguntur, concurrente nostrâ indutria. Hostien. in Summa h. t. num. 3, Navar. in Manuali c. 21, n. 29.

Sed hoc interest inter prædiales & personales decimas; quòd prædiales integræ solvantur, nullis detractis expensis, veluti seminis, cultura vel alterius rei: quod non est in personalibus, in quibus deductio admittitur expensarum, quæ factæ sunt quarendis, emendis & convolvendis mercibus, cap. Pastoralis 28, cap. Cum homines 7, cap. Ex parte 21, cum duob. capp. seqq. cap. Tu nos 20, h. t. Quod ad id verum est, etiam si expensæ non utiliter, sed pro arbitrio mercatoris factæ essent, dummodò non in fraudem decimarum: sicut ex innoc. & aliis tradit Pet. Rebuff. de Decimis quest. 11, num. 4. Exemplo id illustretur: Centum aureos in merces comparandas impendi, eas postea vendidi centum & quinquaginta; hæc proutquam decimæ ex dicta summa centum & quinquaginta præstantur, subducam in primis centum, quibus merces emptæ sunt, deinde portoria & vectigalia,